

Bentzen
Arkiv for offentliggjort
E.B.

Utdrag av «Dagboksnotat for Hol bygdehistorie»,

Kåre Olav Solhjell

114359

Måndag den 5. mai 1997

Samtale med Anders Høgberg, Hønefoss, f 1922

Jeg kom med toget fra Vestlandet til Geilo den dagen engelskmennene gikk inn i Jøssingfjorden. (Den 16. februar 1940.) Med på toget var ei avdeling med soldater som hadde vært på Bømoen på nøytralitetsvakt. Det var kanskje et kompani. Togert stoppa på Geilo. I høgtaleren fikk vi melding om det som hadde hendt i Jøssingfjorden. Det var nok en offiser som kommanderte nøytralitetsvakta ut. De skulle vente på neste tog og reise tilbake til Bømoen. Slik blei det sagt.

Jeg tok bussen til Hovet, og skulle bo hos søstera mi der. Jeg hadde to brødre og ei søster i Hovet. Søstera mi var gift der. (Margit Lerberg på bureisingsbruket Fagerheim unna Sletto.)

Jeg minnes en episode 17. mai i 1940. Jeg husker ikke noe om at det var forbudt å feire 17. mai, så jeg hadde fri, naturligvis, og hengte på meg 17. mai-sløyfe og gikk ned til Sunhov. Der traff jeg poståpneren Øystein Grøgård. Han sa at jeg fikk få av meg den sløyfa eller gå hjem igjen. For han ville ikke ha nor bråk der. Han har jo fått en slags heltestatus senere.

På Sunhov stod det slåt opp en plakat med spørsmål om noen kunne ta på seg å gå med posten over fjellet til Lærdal. Dette må ha vært en gang i april 1940. Den eneste postvegen fra Oslo til Lærdal gikk over Filefjell. Men der var det stengt på grunn av kampene. Derfor hadde noe post til Lærdal blitt sendt til Hovet for å prøve å få det over til Lærdal den veien. Bror min (Johan) meldte seg. Han fikk med seg en til. Jeg tror hat het Ola eller Olav Slåtten(?). Det må ha vært nokså langt ut i april. For det var dårlig skiføre nedi liene der. De var borte flere dager. Takken for dette var at han ble mistenkt for å være spion, at det var en spiontur. Og noen takk eller belønning det fik de ikke. Har aldri hørt at de fikk noen betaling heller for den turen.

Bror min var medlem før krigen. Jeg husker ingen ting om medlemsverving eller noe sånt. Jeg har aldri vært medlem. Det var sikkert mange frivillige, som ikke var medlemmer. Jeg husker ikke noe om medlemsverving i politiet heller. Det var jo som politifolk vi meldte oss.

Det at jeg kom inn i dette, det var på grunn av en annonse. De tilbyr opptak på politiskolen. Det gikk slike annonser i avisene. De trengte politifolk. Vi kunne bare sende søknad om opptak. Jeg hadde gått arbeidsledig i Hovet, og hadde bare hatt noen småjobber av og til. Så jeg tenkte som så: Ja vel, her er det jobb å få, så vi prøver. Dette var tidlig. Det var i 1940 i hvert fall. Jeg tror vi møtte i juni eller juli. Kanskje det var i slutten av juli 1940. Da fikk jeg brev om å møte på Majorstua, på kaserna der, på Gardekaserna. Jeg har ikke notert noe av dette, så jeg har ingen datoer. Og så skjedde det veldig fort. Vi blei satt i busser og kjørt til Kongsvinger og gjennomgikk såkalt rekruttskole der, eller en form for grunnopplæring. Jeg var jo bare 18 år, jeg. Vi drev med utmarsjer og formasjoner, hvordan vi skulle opptre. Det hadde preg av å være en rekruttskole. Det dreide seg om Ordenspolitiet. Det var ikke noe sånt politisk. dette.

Den der rekrutt-tiden der, var ikke noe mye teori. Det var praktisk opplæring i formasjoner og hvordan du skulle forholde deg. Eksersis. Våpenteknisk opplæring og slikt som det er på en rekruttskole, kan jeg tenke meg. Dette holdt på tre-fire måneder, kanskje. Så ble vi sendt tilbake til Gardekaserna. Da var det fortsatt trening, og det var svære utmarsjer hele vinteren gjennom. Og så fikk vi skoling i lovverket. Vi hadde forelesninger om politivedtektene, litt jus. Det gikk hele våren 1941.

Ut på våren, eller sommeren, 1941 avla vi eksamen. Det måtte vel være om våren. Vi blei sendt, noen av oss, til Bergen. Vi blei fordelt utover landet. Jeg husker jeg kom til Bergen, men jeg

blei nok utnemnt til regimentsjef, han. Han blei utnemnt der ute. Han stod ganske høyt han. Det var der ute han fikk på seg alle disse her.... Men hvordan det var i virkeligheten, så hadde han ikke noe med Legioen, han. Han hadde ikke noe kommando over den. Så hvorfor han skulle ha den der tittelen, det må Vår Herre vite. Men det var tyskerne som gav han noen ekstra striper. Han var i hvert fall tysker mer enn han var norsk. Hvor mye han hadde med tyskerne å gjøre der ute, vet jeg ikke. Han hadde sin egen sambandsbunker i første linje der.

Først hadde vi våpenopplæring der ure. Det var veldig hektisk. Det var vel en måned vi holdt på med det. Det var en hektisk utdanning, det der. Vi gikk gjennom maskingeværene og maskinpistolen og håndgranater. Vi hadde undervisning i taktikk, og vi hadde jo... Det var veldig hektisk. Det var i Krasnoje Selo vi lå. Det var der vi hadde opplæringa. Det var norske som hadde opplæring med oss da. Jeg husker ikke navnet på noen av dem. Jeg husker ikke en gang navnet på dem som var med i kompaniet. Det var ikke noe tid til å bli kjent. Det var jævla hektisk. Vi skulle jo ut forttest mulig for å avløse deler av Legionen, vi. Jeg vet ikke hvem vi avløste, egentlig. Det var noen som kom opp av skuyttergraven, og vi gikk ned i gravene. Det var bare å hilse på hverandre så vidt. Vi lå ved Pulkovahøyden. Så hadde vi Legionen, deler av Legionen, til venstre for oss. Og så hadde vi altså noen nederlendere, nederlandske frivillige, som lå nærmest. Det var vel hollendere som lå nærmest oss, og så var det Legionen som lå nedover mot Kronstadt. Eller om de var blanda? Hvordan disse formasjonene var der, det veit ikke jeg. Vi lå i hvert fall på høyre flangke, rett over for Pulkova. Da tror jeg det var tyskere lenger til høyre. Det var spanjoler der også. Dette var vel i august, kanskje, eller september. Det var ingen frost ennå. Det regna, og da stod det vann i gravene. Det var grisete. Det var et svært landskap. Jeg syntest ikke Russland var noe pent land, ikke der. Det var flatt og ensformig.

Det var små trefninger. Begge parter prøvde å utmatte hverandre. Vi hadde såkatle støttropper. Når vi var ute i en støttropp, så gikk det noen dager, så var russerne på oss igjen. Så det var å gi og ta hele veien. Sånn blei det slik at noen falt, med jevne mellomrom. Men det var egentlig ikke noen voldsom krig, bortsett fra at atrilleriet var skummelt. Og de hadde jo også sikta inn disse stillingene. Det var så god oversikt, at de visste akkurat hvor de skulle treffe. Men noe skikkelig ragnarok var det ikke der, ikke før seinere, mot juletider, da blei det hektisk. Da jeg blei såra, da var det alvor. Da gikk russeren på, på bred front der da. Da enda det brått, for mitt vedkommende, da.

Det var en granat som traff posten vår. Jeg og en til stod på vakt. Vi blei beskytt av 5 cm, eller noe sånt, granater. Det var noe voldsomt til bombardement. Men dette var et sånt enkeltskudd. Det var tydelig at de hadde tenkt å rydde opp skikkelig der. Vi kunne se vannet der, fra en høyde ved Pulkova. Vi kunne se vannet bortover til Kronstadt og der. Helt til venstre for oss spilte jo dette Stalinorgelet opp. Jeg hadde aldri sett noe slikt før. Det var horribelt til ildkraft i dette der. Bakken og jordvollene var frosne, men vi så bare hvordan jorda kokte. Det var jævlig. Jeg veit ikke åssen det var der jeg, men jeg blei såra. Var det tre kompanier som hadde blitt omtrent utrydda der?

Jeg husker ikke datoen da jeg blei såra. Det var i begynnelsen av desember, tenker jeg. Jeg tror det. Da hørte ikke jeg noe mer, før jeg ble sendt til Leipzig. Jeg var slått ut, så jeg besvimte ei stund. Jeg var omtrent blind da. Det var i hodet jeg fikk det. Jeg fikk en varig skade på venstre øye. Men jeg kom veldig heldig fra det. Jeg blei hivd gjennom lufta, kanskje 30 meter, og havna i ei grøft, i skyttergrava. Og så var det han som var sjefen min, han blei jo revet i stykker. Han døde. Telnes hette han. Han var fra Bergen. Han var lagfører. Han fikk beinet revet av. Og antagelig brødde han i hjel. Men han var bevisst. For de hadde dratt meg.... Jeg husker at da jeg kom til meg sjøl, da lå jeg i bunkern. Og da var Telnes også inne der. Jeg husker hva som ble sagt. Hva har skjedd med deg, sier jeg. Beinet er borte, sier han. Og så hører jeg flere stemmer. Det var flere der. • Og da sier jeg: Vi skal fan ikke ligge her. For den rista hele bunkeren, for granatene slo ned hele tida. Vi kunne ha bitt begravd levende der. Det var så mye jord oppå den. La oss komme oss ut, sier jeg. Så sier Telnes: Det er det samme om vi ligger her eller ute. Dette er slutten likevel. Nei, sier jeg, la oss komme oss av gårde til saniteten. Men de mente at det kunne vi ikke gjøre. Det gikk en vei

forbi der. De mente vi kunne ikke gå på den veien. For granatene hagler der. Det er det samme sier jeg, vi skal av gårde. Så var det en som var borti en nabobunker og fikk tak i en slags pulk. Det var litt snø da. Og så rigga vi oss til. Jeg hadde en mann på hver side, og Telnes ble lagt i pulken og så rasa vi av gårde. Det smalt noen granater nå og da, men vi kom oss ti sanitetsbunkeren. Det var vel en kilometer å gå, eller rundt omkring det, tenker jeg. Da tok jeg adjø med Telnes. Da blei vi skilt der. Han kom til forbindelse på ett sted og jeg på et annet sted. Og da svimte jeg av igjen. Og så våkna jeg ved at noen dreiv og dusja meg. Det veit jeg ikke hvor var hen. Men det var veldig primitivt der, husker jeg. Og da veit jeg ikke hvor lenge jeg lå der. Jeg våkna igjen på et sykehus i Lettland, eller i Litauen. Jeg våkna der.

Jeg kom opp i en bil, og da bei jeg borte. Og jeg var som sagt blind. Om det var i Litauen eller om det var i Lettland, det kan jeg ikke si. Men jeg tror helst det var i Lettland, på sjukehuset der, jeg kom. Det var vel tre dager kanskje, jeg lå der. Vet ikke om det var noe mer. Men i hvert fall havna jeg til slutt i Leipzig. Det var en øyeklinikk der. Det var fullt av små splinter i hele ansiktet og på halsen. Jeg vet ikke hva den granaten var full av. Det måtte vere noe helvete. Der kom jeg meg veldig fort. For de var flinke. Etter noen dager så jeg igjen. Jeg lå under en kjempesvær sånn magnet som kom sakte og sikkert ned mot ansiktet. Den kom nærmere og nærmere ned. Da synets jeg det prikk i huden. Jeg hadde fått igjen følelsen, i hvert fall. De fikk altså ut alt, bortsett fra en liten splint som sitter bak øyet, som er der enda. Den kan de ikke få operert bort. Den sitter så nær nervesentert. De opplyste at den måtte bli sittende. Viss de rører den, tar de vel nerven til øyet, antagelig.

Jeg var der i Leipzig i jula. Jeg feira jul der. Jeg var til og med ute og jobba i en fabrikk der ei stund, da jeg blei såpass frisk. I stedet for å ligge rolig, skaffa de meg arbeid på en fabrikk. Det var en veldig all right kar der, som gikk inn for meg. Du kan få jobbe, så blir ikke dagene så lange her. Jeg var ung jeg, vet du.

Da hadde de jo fått peling på hvor jeg var. Det hadde sikkert Jonas Lie peiling på hele veien, hvor jeg var. Jeg fikk ordre. Jeg husker ikke hvem som kom og gav meg ordre. Det var vel en lege, vel, som hadde fått beskjed.... Eller ledelsen på sykehuset hadde vel fått beskjed om at jeg skulle vende tilbake til en samleleir i Lettland. Og derfra var det meningen at vi skulle ut og kjempe igjen. Men så blei jeg gående der. For da viste det seg at hele Legionen blei trukket tilbake for å hvile. For da hadde de drevet russerne tilbake og fikk avløsning. Jeg tør ikke si hvor langt det var kommet ut på året. Kanskje februar, i slutten av februar kanskje. Da kom jeg til samleleiren i Mitau. Og da blei vi dimmitert. Vår kontarkt var ute. Og Legionen, den skulle også avløses der. I hvert fall fikk vi oppfordring til å melde oss på nytt, i ett år. Da sa jeg nei. Det var noen som meldte seg. All sammen skulle sendes tilbake til Norge. Men de som var innstilt på å melde seg igjen, de skulle skrive under der, en ny kontrakt. Jeg husker Jonas Lie fra den tiden. Han var nok ved Leningrad også, på det tidspunktet da angrepet kom. Men han hadde sikkert vært i Norge i mellomtiden. Legionen gjorde jo motangrep der ved leningrad. Det var skikkelig rabalder det. Og derfor fikk de den muligheten å komme tilbake til Norge, antakelig. Jeg huske navnet Olaf Lindvig, men jeg kjenner ikke han.

Jeg meldte meg selvfølgelig ikke på en gang til, til dette der. Vi var altså Det blei litt sånn, at du tok mer og mer avstand fra tyskerne. Vi var ikke likeverdige. Det skjønte vi. De hadde sikkert bedre forpleining enn oss, og vi hadde hardere vakter. Vi var for få, antakelig. Det var jævlig hardt, det der. Vi hadde ikke samme status, eller hva vi skal kalle det. Ingen av oss kom bort til artilleriet, for eksempel. Det var jo en stor fordel, selvfølgelig. Men vi var fotsoldaten som først skulle til pers. Hadde man vært entusiastisk til å begynne med, så gav man mer fan på slutten. Det er klart. Krig, det er jo ikke noe som man kan romantisere. Det er virkelig tøffe greier.

Da jeg kom til Norge igjen, så var det en måneds ferie. Noen uker i hvert fall. Og så var det å møte opp på Gardekasena i Oslo igjen. Og så skulle vi få nærmere orientring om åssen det skulle fortsette. Da var det et tilbud om å gå et befalskurs, et spesialkurs, på Kongsvinger. Tre måneder skulle det vare. Da skulle vi liksom perfeksjonere oss mer for polityrket, da. Det var jeg med på.

forbi der. De mente vi kunne ikke gå på den veien. For granatene hagler der. Det er det samme sier jeg, vi skal av gårde. Så var det en som var borti en nabobunker og fikk tak i en slags pulk. Det var litt snø da. Og så rigga vi oss til. Jeg hadde en mann på hver side, og Telnes ble lagt i pulken og så rasa vi av gårde. Det smalt noen granater nå og da, men vi kom oss ti sanitetsbunkeren. Det var vel en kilometer å gå, eller rundt omkring det, tenker jeg. Da tok jeg adjø med Telnes. Da blei vi skilt der. Han kom til forbindelse på ett sted og jeg på et annet sted. Og da svimte jeg av igjen. Og så våkna jeg ved at noen dreiv og dusja meg. Det veit jeg ikke hvor var hen. Men det var veldig primitivt der, husker jeg. Og da veit jeg ikke hvor lenge jeg lå der. Jeg våkna igjen på et sykehus i Lettland, eller i Litauen. Jeg våkna der.

Jeg kom opp i en bil, og da bei jeg borte. Og jeg var som sagt blind. Om det var i Litauen eller om det var i Lettland, det kan jeg ikke si. Men jeg tror helst det var i Lettland, på sjukehuset der, jeg kom. Det var vel tre dager kanskje, jeg lå der. Vet ikke om det var noe mer. Men i hvert fall havna jeg til slutt i Leipzig. Det var en øyeklinikk der. Det var fullt av små splinter i hele ansiktet og på halsen. Jeg vet ikke hva den granaten var full av. Det måtte vere noe helvete. Der kom jeg meg veldig fort. For de var flinke. Etter noen dager så jeg igjen. Jeg lå under en kjempesvær sånn magnet som kom sakte og sikkert ned mot ansiktet. Den kom nærmere og nærmere ned. Da synets jeg det prikka i huden. Jeg hadde fått igjen følelsen, i hvert fall. De fikk altså ut alt, bortsett fra en liten splint som sitter bak øyet, som er der enda. Den kan de ikke få operert bort. Den sitter så nær nervesentert. De opplyste at den måtte bli sittende. Viss de rører den, tar de vel nerven til øyet, antagelig.

Jeg var der i Leipzig i jula. Jeg feira jul der. Jeg var til og med ute og jobba i en fabrikk der ei stund, da jeg blei såpass frisk. I stedet for å ligge rolig, skaffa de meg arbeid på en fabrikk. Det var en veldig all right kar der, som gikk inn for meg. Du kan få jobbe, så blir ikke dagene så lange her. Jeg var ung jeg, vet du.

Da hadde de jo fått peling på hvor jeg var. Det hadde sikkert Jonas Lie peiling på hele veien, hvor jeg var. Jeg fikk ordre. Jeg husker ikke hvem som kom og gav meg ordre. Det var vel en lege, vel, som hadde fått beskjed.... Eller ledelsen på sykehuset hadde vel fått beskjed om at jeg skulle vende tilbake til en samleir i Lettland. Og derfra var det meningen at vi skulle ut og kjempe igjen. Men så blei jeg gående der. For da viste det seg at hele Legionen blei trukket tilbake for å hvile. For da hadde de drevet russerne tilbake og fikk avløsning. Jeg tør ikke si hvor langt det var kommet ut på året. Kanskje februar, i slutten av februar kanskje. Da kom jeg til samleleiren i Mitau. Og da blei vi dimmitert. Vår kontarkt var ute. Og Legionen, den skulle også avløses der. I hvert fall fikk vi oppfordring til å melde oss på nytt, i ett år. Da sa jeg nei. Det var noen som meldte seg. All sammen skulle sendes tilbake til Norge. Men de som var innstilt på å melde seg igjen, de skulle skrive under der, en ny kontrakt. Jeg husker Jonas Lie fra den tiden. Han var nok ved Leningrad også, på det tidspunktet da angrepet kom. Men han hadde sikkert vært i Norge i mellomtiden. Legionen gjorde jo motangrep der ved leningrad. Det var skikkelig rabalder det. Og derfor fikk de den muligheten å komme tilbake til Norge, antakelig. Jeg huske navnet Olaf Lindvig, men jeg kjenner ikke han.

Jeg meldte meg selvfølgelig ikke på en gang til, til dette der. Vi var altså Det blei litt sånn, at du tok mer og mer avstand fra tyskerne. Vi var ikke likeverdige. Det skjønte vi. De hadde sikkert bedre forpleining enn oss, og vi hadde hardere vakter. Vi var for få, antakelig. Det var jævlig hardt, det der. Vi hadde ikke samme status, eller hva vi skal kalle det. Ingen av oss kom bort til artilleriet, for eksempel. Det var jo en stor fordel, selvfølgelig. Men vi var fotsoldaten som først skulle til pers. Hadde man vært entusiastisk til å begynne med, så gav man mer fan på slutten. Det er klart. Krig, det er jo ikke noe som man kan romantisere. Det er virkelig tøffe greier.

Da jeg kom til Norge igjen, så var det en måneds ferie. Noen uker i hvert fall. Og så var det å møte opp på Gardekasena i Oslo igjen. Og så skulle vi få nærmere orientring om åssen det skulle fortsette. Da var det et tilbud om å gå et befalskurs, et spesialkurs, på Kongsvinger. Tre måneder skulle det vare. Da skulle vi liksom perfeksjonere oss mer for polityrket, da. Det var jeg med på.

Det blir sommeren i 1943. Når det kurset var ferdig, da ble vi orientert om hvor vi kunne søke. Da mangla det politi både her og der, rundt omkring. Jeg fant ut at jeg ville til Drammen. For jeg hadde truffet ei jente. Hun bodde i Oslo. Og jeg kom dit, og det var greitt. Og så ... Jeg kunne ha skrevet bøker om dette! Mye dritt, altså.

Jeg vet ikke om du har hørt om Horgen og kona. Det var reinspikka mord. Sannsynligvis var det vel kommunister som tok seg til rette. Men i hvert fall... I den forbindelse var de ute etter gjerningsmennene. Og så var det en ... Det var en vi skulle passe opp. - Men dette skriver du ikke noe om! Det blei oppgitt et sted i Drammen som denne morderen skulle komme til. De hadde vel fange opp noen signaler, eller ett eller annet. Jeg var jo i Ordensavdelingen. Og det var ordensavdelingen som skulle arrestere denne karen. Og så blei vi beordra tre mann, som skulle ta denne fyren. Jo da. Vi luska oss fram, og inn i dette huset. Og satt der og venta. Det var mørkt. Vi kunne ikke tenne lys. Han kunne komme fort. Han kunne komme etter noen timer. Men vi måtte sitte der og vente. Og jeg var blitt sånn overkonstabel i mellomtida, etter denne politiskolen og tilleggsutdannelsen og det der. Så jeg hadde kommandoen der. Så sier jeg at vi får fordele oss. Du sitter der, og du der, og jeg her. Så hadde vi oppsikt til vinduene på alle kanter, så og si, Og så blei det så innmari stille. Jeg får se åssen det står til, tenkte jeg. Om de har sovna. Jeg gikk inn i det ene rommet. Sitter du her? Ikke noe svar. De var dratt. Og inn i neste rom. Og der var ingen der heller. Jeg visste jo åssen tilstanden var i politiet. At det var motstandere og lojale. Men at .. Så jeg gikk ut. Så møtte jeg begge to. Tett utafør huset. Er dere her? Dere får komme inn. De kom inn. Skulle ikke vi passe på denne manne? Og arrestere han viss det var mulig? Vi kan vel ikke sitte sånn, uten frisk luft, sa de. Jeg skjønnte det var noe illojalt med disse to. Det blei ikke sagt noe mere. Etter krigen, da satt jeg delvis på Gulsbogen. Så var vi ute og jobba da. Så skulle vi opp til politimesteren en dag, i Drammen. Vi skulle gjøre noe haveareid. Og den som kommer og henter meg, var den kollegaen fra krigen, som hadde vært med til det der huset. Og så sier han, at dere har det godt. Dere som sitter og jobber med slikt. Dette er alle tiders, ut og mosjoner, gratis kost, og alt det der. Det er noe annet med oss, sa han. Ja, du, sa jeg, du var jo så smart du, du kastet dette solkorset i tide. For han hadde solkorset på Politiskolen. Jeg hadde gått sammen med han der. Du var jo smart. Ja, sa han. Det skulle du ha gjort, også. Jeg har aldri hatt solkors, jeg. Jeg har aldri vært i partiet, jeg. Kan jeg spørre hva dere dreiv med du og han andre, da vi skulle ta morderen til Horgen? Det har jeg lurt på. Vi var jo bevæpna veit du. Der var du heldig, der også, sa han. Åssen da? At han ikke kom, sa han. Hva så? sa jeg. Vi måtte ha skyte deg, vi, sa han. Ja du var rette manne til å skyte.

Jeg kjenner verken Løvdok eller Vogt, som ble leikvidert i Drammen. Jeg husker en annen, en som var i Staspolitiet, og som ble slått ihjel. De hadde funnet han død i parken i Drammen, ved Harmonien. Han var bare en ung gutt. Men dette har jeg bare hørt. Dette tør jeg ikke ha noen formening om. Det var han som sendte meg ut til det oppdraget.

Min historie fortsatte på den måten at jeg blei dimmittert fra Drammenspolitiet, jeg. For jeg hadde et jævla oppgjør med overbetjenten der nede. Han hette Kristensen. Og det kom av det, at jeg hadde fri fra tjenesten, og så var jeg på en restaurant der, og så treffer jeg en som var troppsjef ved Leningrad. Han var troppsjefen min der ute. Han hette Per Dahlen. Jeg sitter og prater, tar en øl. Jeg hadde ikke snakka med han på en stund. Det var første gang han fikk høre at jeg hadde kommet til Drammen. Vi diskuterte politikk da. Og vi var skjønt enige om det, at Quisling var på mange måter trua. Og Dahlen var jo mer orientert enn jeg, for han var høyt oppi det. Du kan skjonne det, sier han, at vi som ønsker et fritt Norge, vi må støtte Quisling, sa han, på alle hold. Fordi at Terboven er i ferd med å skyve han ut på alle plan. Og den som er verst, sa han, det er Jonas Lie. Han er farlig. Og jeg var helt enig med han. Lie var farlig. Men åssen... Han får ikke gjort noe med dette her. Nei, sa han. Men det er sikkert, at hirden må mere inn. Dette vet du mer om en meg, sa jeg. Men jeg skal ut av det. Jeg er lei hele politiet, nå. Så sier han det at ... Han nevnte noen. Han mente vi skulle komme sammen der, og holde kontakten, liksom da. Og så sier jeg at jeg synest vi har gjort nok. Nå kan andre gjøre noe også. Ja, han mente at hirden måtte mere fram... I det vi sitter sånn og prater,

så blir det noe bråk borteved døra der. Det var to eller tre tyskere der, som begynte å bråke med en eller annen nordmann. Jeg vet ikke hva som hadde skjedd der. Men så skulle jeg bort på pissoaren, og det skulle Dahlen også. Og så kom vi bort der. Jeg gjorde meg ferdig og gikk ut igjen. Det som skjedde, var at disse tyskerne hadde kommet inn til Dahlen mens han stod der. Kanskje var det andre der også. I alle fall smalt det et pistolskudd inne på pissoaren. Og jeg fløy inn igjen. Og så viste det seg at det var Dahlen som stod med pistolen i hånda. Han hadde skutt. Han hadde skutt i taket og skremt vettet av disse. Han høvla inn disse tyskerne. Det skuddet hørtes over hele restauranten. Og sjefen der ringte etter politiet. Og så kommer det politi. Og det var Kristensen, overbetjenten. Han kommer sammen med to andre, eller tre. Han kom inn på restauranten. Og jeg hadde satt meg igjen. Dahlen var i fortsatt disputas med tyskerne. Og jeg sitter der og Kristensen kommer bort il meg. Er det du som sitter her? Hvem er det som skyter her? Det veit jeg ikke, men det skjer noe på toilettet der inne. Det var en som skjøt i taket der, sa jeg. Så sier han at du er jo full. Ja, full og full, sier jeg. Jeg er fri, og jeg har tatt meg et glass øll, og jeg er fri mann i dag, så du veit det.

Du er arrestert, sa han, du får bli med på politkammeret. Nei nå får du gi deg, jeg er fri. Han prøvde å bruke makt. Men jeg feide han unna, og jeg sier jeg skal gå bort sjøl. Og jeg gikk først og de kom etter. Jeg var arrestert, altså. Og så havna vi på politkammeret, og jeg skulle i fyllearresten, mente han. Det nekta jeg, og ringte opp til vakta, og sa at jeg skal snakke med politmesteren. Jeg ringte til Politmesteren, og politmesteren gav beskjed til overbetjenten at han skulle holde seg unna, og at jeg skulle sitte på vaktorommet til jeg var helt klar. Og det ble skrevet rappiort om dette. Og det basketaket. For det var et basketak, og da tok jeg av meg politiskiltet. Jeg skal ikke fortsette mer. Uansett. For jeg er lei både deg og politiet. Nå gir jeg meg. Dette skjedde alt på restauranten, det. Men han og jeg hadde lenge vært i motsetningsforhold. En ordentlig gris han dere der.

Under krigen var det mangelvare av alt mulig. Det var tildeling, og en skulle søke og fikk tildelt. Og så var det rødsprit, der måtte du søke om tildeling. Det hadde han overbetjenten med. Og når jeg av og til hadde liksom mulighet til å gjøre andre ting enn å inspisere korpset, og slikt, i ordensavdelingen, så hadde jeg litt av hvert av sånne jobber hos overbetjenten. Jeg satt på samme kontoret. Så var det en gang det kom ei gammel dame inn. Hun kommer inn. Er det her en søker om å få rødsprit, sa hun. Jeg skulle hatt noe rødsprit til primusen min jeg, sa hun. Har du ikke lært å hilse! skreik han der typen. Hun skvatt til og unnskylte seg og greier. Det var en av de tingene jeg hatet, den arrogansen. Så jeg skreiv ut en sånn tildeling. Jeg skreiv ut og gav kjerringa og sa vær så god. Kos deg. Jeg sier til han: Fan, går det an å være så uhøvla som du er? Den gamle kjerringa kunne du ha spart for den tonen. Vi var nesten som hund og katt. Det hadde han med, da han kom og arresterte meg. Jeg satte han på plass. Han kunne ikke hamle opp med meg. Og da sa han, hopp på han, karer. Nei, sa jeg. Jeg skal gå selv. Da var det jeg tok og la politiskiltet på bordet. Så greip han skiltet og tok det. Og da jeg fikk gå hjem.... Jeg satt der ved politivakta en times tid. Nå vil jeg hjem og legge meg, sa jeg. Og det var greitt, etter noe om og men. Vakthavende ringte antagelig til politimesteren og sa at nå er han i orden. Jeg fikk beskjed at jeg kunne dra hjem. Etter det der så blei jeg innkalt til politimesteren, og dimmitert inn til videre. Jeg fikk ikke igjen politiskiltet. Og det var greitt.

Jeg venta. Hva sker nå? Jeg fikk beskjed om å holde meg der. Jo, så kom det beskjed at jeg skulle møte fullmektigen. Og der forklarte han at jeg skulle melde meg i departementet hos Jonas Lie. Det var noen dager til jeg skulle melde meg. Jeg hadde fri et par dager før jeg skulle melde meg, klokkelsett da og da.

Da oppsøkte jeg kjæresten i Oslo. Og så var jeg der til jeg dro ned til departementet, og fikk møte Jonas Lie da. Da var han i bakrus. Fan er det deg som kommer, sa han. Hva er det du driver med i Drammen? Nå har jeg levert skiltet, sa jeg, og jeg vil ut av politiet. Det har jeg krav på. For med den ansienniteten som jeg har til gode fra politikompaniet, har jeg krav på dimmitering. Kontraktida er ute. Det får du fan ikke. Du skal til Trondheim du, sa han. Og jeg sier ikke noe. Du

skal til Trondheim, og du skal resie fortrest mulig. Nå kan du gå ut, og gå inn til Fritzner. Jeg skjønnte Fritzner hadde en viss sympati for meg. Han så på meg og lurte på hva han skulle gjøre. Men jeg gjentok at jeg hadde ansiennitet som oppfylte min kontrakt, og hadde rett på full dimmisjon. Du kan gå ut og sette deg der, sa han. Jeg satt i et siderom, og han sendte bud på adjutanten sin. Han kjente jeg. Han hadde også vært ved fronten. Jeg sitter og venter ei stund. Og så blir jeg kalt inn igjen, og så sier han at du må melde deg i Trondheim innen noen dager, få dager. På Trondheim politikammer. Du skal melde seg for den og den. Da hadde jeg altså et par dager å gjøre på. Jeg reiste ikke i det hele tatt.

Dette hos Fritzner kan ha vært i mai 1944, eller noe slikt. Og så bodde jeg hos kjæresten og gav fan i alt. Jeg tok sjansen på det. Jeg lot det bare skure. Jeg tenkte som så at jeg gjør ikke noe galt så lenge jeg går og slenger. Vi var ute og bada og levde rolig. Jeg stakk meg ikke ut. Men så kom vi fra Bygdø. Vi hadde vært og bada. Vi var akkurat kommet inn i leiligheten, så ringer det på døra, og hun lukker opp, og inn stormer det to mann fra sikkerhetspolitiet. Og så blir jeg kjørt på Victoria Terrasse og putta i celle. Og så, hun jenta, det er hun som er kjerringa mi i dag, og som du har møtt. Hun ville være med, og hun kom etter, med gråt og tenners gnissel. Hun fikk beskjed om å forsvinne, og jeg blei kjørt opp en etasje eller to, og kjørt inn i ei celle, og der bei jeg sittende.

Så var det vel dagen etter, eller to dager. Da hadde det gått lang tid siden jeg var hos Fritzner. Kanskje halvannen måned. Og så går celldøra opp og det kommer en som jeg kjenner, som var i Ordensavdelingen, og skal hendte meg. Da skal jeg i retten. Jo, det var om ettermiddagen. Jeg hamna i særdomstolen. Det var norske dommere og militære, eller ikke militære da, men det var et militært opplegg. Det var den samme domstolen som dømte Eilifsen. («Politiets særdomstol») Det var en politimester Langerud, som blei skutt her på Hønefoss, han var aktor, og jeg skjønnte fan meg ingen ting av de greiene der. Jeg var anklaget for faneflukt. Det var ikke spøk. Han påstod dødsstraff. Og det endte med at jeg fikk 6 eller 8 år. Jeg har ofte tenkt at jeg skulle hatt tak i Fritt folk. Saken stod omhandla der. Men jeg var ikke i stand til å oppfatte hva dom jeg fikk. Han påstod dødsstraff! Jeg fikk jo sjokk. Men det endte med at jeg fikk 6 eller 8 år straffarbeid. Og det var rett i kasjotten igjen. Og så havna jeg på Bredtvet. For å sone. Og der på Bredtveit, der var jeg heldig. For det viste seg at på Bredtveit der var det en av troppsjefene fra Politikompaniet, en gammel politmann som hette Dagestad. En vossing. Han skjønnte ikke noe, når jeg fortalte hva jeg hadde vært utsatt for. Nei dette må vere galt, sa han. Du skulle egentlig ha vært oppe hos Rinnanbanden du, sa han. Jeg forklarte han saken. Jeg huska jo navn og alt sammen, den gangen. Du skulle jo opp til Rinnan da du, sa han. Jeg hadde ikke hørt om Rinnan. Det er en sånn i tysk etterretning, det. Da hadde du jaggu kommet oppi det. Dette må vi gjøre noe med, for du skal ikke sitte her. Men det er jo egentlig han jævelen, han Jonas Lie, som har fått meg opp dette her. Nei vi kan ikke snakke med han, han har ikke noe med dette nå. Men jeg skal snakke med Riisnæs, sa han. Det er han som har med fengslene å gjøre.

Han jobba med dette. Han jobba så hardt, og jenta, eller kona, vi var ikke forlova, men vi hade kjent hverandre lenge. Hun kom på besøk, veit du. Og så sier han Dagestad en dag, at nå skal du få utejobb. Mmen dette tar tid. Du skal få drive borti hagan til meg. Så skal vi ordne slik at du treffer jenta di. Og det bei gjort. Vi traff hverandre flere ganger. Jeg satt hos han og fikk kaffe og bevertning sammen med jenta mi. Og så nærma det seg jul i 1944. Og så sier han. Jeg fikk innkalling til kontoret. Nå har jeg bearbeida Riisnæs, sa han, så nå kan du få kome ut og komme i jobb. Men for å kome så langt, må du skrive under på at du tar imot jobben som fengselsvokter i Åkebergveien. Og så må du love oss at du skal gifte deg med denne kjeke jenta, sa han. Jeg kan ikke svare på det nå. Dette må jeg ta opp med fangene her. For jeg hadde sittet på fellessal. I flere måneder. Der blei det jo drøfta politikk, alle visste hvem jeg var. Det var greitt, det. Jeg hadde ikke noe anstrengt forhold til noen, jeg. Men kommunistene, de skilte seg ut der. Den enigheten som vi har sett etter krigen, som liksom vises, det var ikke det under krigen. Det var veldige motsetninger i belegget der. Og kommunistene de snakket jo åpenlyst om at monarkiet skulle sparkes når freden kom. Og

det var mange heftige diskusjoner om det der. Og de som satt der, det var motstandsfolk. Hadelandsgjengen, Grini og Lillelien og Hoel fra Hadeland, de var der. Dem husker jeg. En av brødrene Girni blei skutt av tyskerne. Jeg tok opp dette her. Jeg kunne ikke bare forsvinne. Jeg likte veldig dårlig at prisen var at jeg skulle inn i fengselsvesent. Jeg hadde jo helst sett at jeg hadde fått komme ut i samfunnet som en fri mann. Men det gjorde jeg ikke. Dette tok jeg opp på fellessalen. Og det blei avstemming. Og det var to av kommunistene som ikke ville at jeg skulle ta den jobben. Men flertalet der, det var vel 15-20 mann på fellessalen der, de sa: Ja, ta jobben, kom deg ut. Du kan gjøre mer ute enn ved å sitte her. Viss det er enighet om det, så sier jeg ja. Du kan kanskje gjøre en innsats for andre, sa de, mens du har jobben. Ja, greitt. Jeg meldte fra til direktøren, jeg. Og sa fra at jeg liker det ikke, men en ting sier jeg, jeg kan ta fengselet på Åkevergeveien, men jeg vil ikke han noe med politiske fanger å gjøre. Det må jeg si fra om. Det er greitt å jobbe for kriminelle, men å gå og passe på politiske fanger, vil jeg ikke være med på. Det var greitt, og slik fikk jeg det. Og der var jeg til freden kom.

(Fangeleksikonet forteller at overkonstabel Anders Høgberg ble arrestert den 19.7.1944 og løslatt den 23.12.1944.)

Jeg kom på jobben, og etter at freden var proklamert, så var det en som sa at, ja, det er greitt at du er her, men egentlig skulle vel ikke du være her. Selv om du er en grei kar. Du skulle vel vært putta inn du, sa han. Ja, vi får se, sa jeg. Da var det oppfordring om å melde seg, til de som hadde vært borti dette. Så jeg meldte meg på nytt. Jeg gikk på Møllergata 19 og meldte meg. Hvem kunne tru det, at det var laget lover og at man hadde kokt sammen historier om svik?. Hvem skulle trodd det, at jeg skulle hamne oppi tre år og tre måneder? Hvem skulle trodd det? Jeg hadde ikke gjort noen fortredd. Da jeg var i ordensavdelingen, hadde jeg ikke gjort noen fortredd.

Mens jeg var i Ålesund, var det inndragning av radioene. Det var det kriminalavdelingen som tok seg av. De drev på og drog inn radioer. Det var jøssinger, alle sammen. Det er helt latterlig.

Jeg drog ikke inn i rettsaka i det hele tatt, dette at jeg hadde vært på Bredtvedt, og avtalen med fangene der. Jeg kunne vel ha rodd litt der, viss jeg hadde dratt inn det med særdomstolen. Men jeg tror ikke det. Den rettsaka der, etter krigen, det var jo særdomstol god nok, det. Jeg følte det samme da, som da jeg satt over for Langerud. Det var en aktor som hamra løs om at jeg var sviker, og ditt og datt, og straffen var avsagt på forhånd. Jeg var inni den rettsalen bare noen få minutter. Det var litt av en rettergang. Det var ille, det må jeg si. Men jeg har hatt en spennedne tid.

Grunntrekkene i det oppgjøret, når ikke de er på plass, så får ingen rettfærdighet. Skyldnere og ikke skyldnere blir stilt likt. Det er så mange sånne aspekter i dette. Noen mister æren, noen blir tildelt æren. Noen blir helter uten å fortjene det og noen blir skurker. Det er noe rart dette, med æren, æresfølelsen. Det er noen merkelige greier.

Selv da jeg kom og medte meg.... Det er mye en kommer borti. Da var det en tjuveradd som jeg hadde hatt på Åkebergveien, han satt og sona for tjuveri. Han stod der med borse på Møllergata 19, med borse og greier, og tok imot mg. For da hadde de sluppet ut fanger. Det var helt vilt. Hva som skjedde i de dager, det er helt utrolig. Men jeg har ikke bitterhet, heldigvis. Jeg har ikke det. Jeg har en fast oppfatning av hva som egentlig ligger til grunn. Hadde ikke Quisling kommet på banen, så hadde Nygårdsvold og den gjengen der. Da hadde det blitt riksrett på den gjengen der. Men Quisling han redda dem fra riksrett. De fann rette mannen å henge hatten på. Hadde de ikke hatt han, måtte de tatt et annet oppgjør med fortiden.

Jeg blei i Oslo og tok jobber. Jeg gifta meg i 1948. Det blei ikke noe giftemål i 1944, men vi fikk på klaven, da jeg ble satt fri. Det blei ikke giftemål før jeg hadde sona ferdig straffa.

Jeg kom først til Ilebu, og så kom vi til Hovedøya, og derfra til Gulskogen. Saka mi var oppe i Oslo. Jeg har tenkt jeg skulle gått i arkivet og sett i Fritt Folk, for å se hva jeg fikk, om det var 6 eller 8 år.

Den dommen, i særdomstolen, det må ha vært i juni eller juli. (Den 19. aug.1944) Det var full badesesong, i hvert fall, i 1944. Da stod det i Fritt Folk om den politimannen som blei dømt. Jeg

hart vært heldig også, når jeg ser tilbake. Jeg har vært hedig. For det første unngikk jeg å bli drept i Russand, og det var på hengende håret. Og jeg unngikk den beordringen til Trondheim. Tenk om jeg hadde kommet til Trondheim, til Rinnanbanden! Tenk på det! Enn om jeg hadde reist oppover der, åssen det kunne ha utvikla seg. Jeg har vært heldig. Og jeg var heldig som traff Dagestad på Bredtvet. Så alt i alt, så har jeg jo hatt noe flaks.

Der i Drammen gjorde de ikke noe med Per Dahlen. Han var ikke full, og det var ikke jeg heller. Og hvem som fikk skylda, så polittiet blanda seg ikke borti det der, ettersom tyskerne var involvert. Jeg hørte ikke noe om at Per Dahlen hadde ubehageligheter etter dette der.

.....

Anders Høgberg gav uttrykk for ein viss tvil med omsyn til kor vidt det har noko hensikt å skrive om att, om desse hendingane under krigen, så lenge det grunnleggande synet på krigsåra får stå uendra. Han hadde klare meiningar om Skodvin som mytebygger. Han ville også vite korleis eg såg på Skodvin og hans rolle som «autoritativ» krigshistorikar. Høgberg var redd for at mitt historiarbeid ville bli eit nytt uttrykk for at det etablerte samfunnet skriv historie om seg sjølv.

Eg lova at ingen ting av det som er notert her, vil bli brukt i boka utan etter nærare avtale.

Han gav tilslutning til at dette notatet blir sendt til Knut Baardseth med spørsmål om utfyllande opplysningar.